

Nogen, der leger?

Den 9. december 2009 skrev Det mellemkirkelige Råd overraskende, uden forudgående høring, på folkekirkens vegne under på den såkaldte Porvoo-erklæring. I den anledning bemærkede Jesper Langballe, der ellers er kendt for ikke at lægge fingrene imellem, i en kommentar den 20. december i Berlingske Tidende Søndag, at Det mellemkirkelige Råd bare er ”nogen, der leger”. Det er de måske, men desværre er de så nogen, der leger med ilden.

Det mellemkirkelige Råd har i en pressemeddelelse henvist til, at den anglikanske kirke nu anerkender kvindelige biskopper, og at der derfor ikke længere er noget til hinder for folkekirkens deltagelse i fællesskabet. En sådan udtalelse kan kun skyldes ét af to: enten er Det mellemkirkelige Råd og folkekirkens biskopper, der bakker rådets beslutning op dårlige lutherske teologer, eller de udtaler sig mod bedre vidende. Hvad Det mellemkirkelige Råd enten ikke har set eller fortalt er, at den anglikanske kirkes og dermed Porvoo-fællesskabets kirke- og embedssyn stadig er det samme, selvom man nu, langt om længe, anerkender kvinder på lige fod med mænd.

Porvoo-erklæringen, der i begyndelsen af 1990'erne blev forhandlet på plads mellem den anglikanske kirke i Storbritannien og Irland på den ene side og de lutherske kirker i Skandinavien og Baltikum på den anden side, forpligter de underskrivende kirker til et nært både kirkeligt og teologisk samarbejde, ikke alene på sogneplan, men også på stifts- og landsplan. På sogneplan har folkekirken i mands minde og mere til været åben for ethvert samarbejde med de kirker, der har underskrevet Porvoo-erklæringen. Har der været problemer, har det entydigt været, fordi ikke mindst anglikanerne ikke har anerkendt folkekirken fuldt ud. Det er derfor ikke på sogneplan, der står noget på spil for folkekirken, bl.a. fordi kirkesynet, dvs. opfattelsen af, hvordan den kirkelige organisation og de kirkelige embeder skal forstås, ikke spiller den store rolle på græsrodsplan, hvor det er mennesker, der møder mennesker.

På stifts- og landsplan er kirkesynet derimod af afgørende betydning. Til grund for Porvoo-erklæringen ligger det anglikanske kirkesyn, vel at mærke det anglikanske kirkesyn høj Kirkeligt forstået. Grundlæggende for dette kirkesyn er en kultisk kirke- og embedsforståelse, der principielt svarer til den romersk-katolske. I modsætning til den lutherske forståelse af kirke og embede, som folkekirken er forpligtet på, hvor det enkelte menneske og dermed den enkelte kristne står frit og direkte ansigt til ansigt med Gud, og hvor det er Guds frie og direkte ord til mennesker, der formidler fællesskabet mellem Gud og mennesker med alt, hvad det indebærer, er det i den høj Kirkelige og katolske forståelse kirkens og de kirkelige embeders hellighed, der formidler menneskers fællesskab med Gud og omvendt Guds fællesskab med mennesker. Krumtappen for det høj Kirkelige kirke- og embedssyn, som det er indskrevet i Porvoo-erklæringen, er det ubrudte biskoppelige embede tilbage til Jesu disciple og dermed Jesus, der udvalgte - og indviede - dem til sine stedfortrædere i

de menigheder, de samlede omkring sig. I den kultisk-højkirkelige forståelse er det biskoppen og hans eller hendes embede, der konstituerer kirken, i modsætning til den lutherske forståelse, hvor det er Guds ord, dets formidling til mennesker og menneskers modtagelse af det, der konstituerer kirken.

Hvis man kender til forholdene i Sverige, kan man se, hvor farerne ved at tilslutte sig Porvoo-erklæringen ligger for en luthersk kirke som den danske folkekirke. I løbet af de sidste par generationer har Den svenske Kirke (Svenska Kyrkan) udviklet sig fra at have været en luthersk øvrighedskirke til at være en højkirkelig kultkirke. Det ses måske ikke så meget på det lokale plan, men på stifts- og landsplan er der ikke noget at tage fejl af. Bispeembedet og dermed biskoppen er takket være den ubrudte tradition tilbage til den ældste kirke hævet over kirkens præster i øvrigt, samtidig med at de almindelige sognepræster har deres principielle legitimation, ikke fra menighedens kaldelse, men fra deres ordination, hvorved de gennem biskopperne har fået del i kirkens grundlæggende hellighed og sendelse til verden.

Den svenske Kirkes problem set med lutherske øjne er, at de svenske biskopper ligesom de anglikanske ved reformationen beholdt den biskoppelige succession, dvs. den ubrudte indvielse fra biskop til biskop tilbage til den ældste kirke. Uden den biskoppelige succession er det vanskeligt at hævde embedets, præsternes og biskoppernes særlige kultiske status i forhold til menigheden. Med den biskoppelige succession viser al erfaring, at det kan være vanskeligt at undgå en højkirkelig udvikling.

En af bestemmelserne i Porvoo-erklæringen er en aftale om, at biskopper fra de andre Porvoo-kirker deltager i de enkelte kirkers bispevielser. Dette vil betyde, at alle, også alle danske biskopper, efter ret få års forløb vil være i besiddelse af den apostolske succession. Det vil måske ikke være f.eks. svenske eller anglikanske biskopper, der som ordinatorer vil forestå indvielsen af de danske biskopper, men ved at deltage i bispevielserne og ved at deltage i håndspålæggelsen under bispevielsesritualet, vil de delagtiggøre de danske biskopper i deres egen indvielse og biskoppelige succession. Hvad det vil betyde for danske biskoppers og med dem danske præsters selvforståelse, kan man indtil videre kun gisne om, men den fælles bispe- og præsteindvielse vil gøre en højkirkelig udvikling mulig, og erfaringerne fra Sverige og efterhånden også fra Norge viser, at det derefter vil være et spørgsmål om tid, før en højkirkelig udvikling er så godt i gang, at den kun vanskeligt, om overhovedet, lader sig stoppe.

I den lutherske kirke-model er præsten og menigheden samlet omkring forkyndelsen af Guds ord. Principielt står præst og menighed lige i forhold til Gud og forkyndelsen af hans ord. Det kultiske kirke- og embedssyn, der ligger til grund for Porvoo-erklæringen, medfører en synlig eller usynlig, om det er det ene eller det andet er ikke det afgørende, afstand mellem præst og menighed. Ikke

alene vil dette forhold give vanskeligheder i en tid, hvor ikke alene menighedsråd, men nu også stiftsråd, får stadig større tyngde i den kirkelige sammenhæng. Det vil også gøre det vanskeligt at opretholde den lutherske forestilling om det almene præstedømme, ikke som politisk begreb, men som udtryk for det lige og frie forhold mellem Gud og mennesker.

Biskop Kresten Drejergaard, Odense, skrev 16. januar i en kommentar i Kristeligt Dagblad i et svar til Thorkild Thaning, der havde undret sig over, at han, Kresten Drejergaard, ikke havde modsat sig tilslutningen til Porvoo-samarbejdet, at "det er rigtigt, at høringen hos menighedsrådene i 1995 [i anledning af Det mellemkirkelige Råds ønske om dengang at tilslutte folkekirken til Porvoo-samarbejdet] også viste en modstand mod den opfattelse af bispeembedet, som er indeholdt i fællesudtalelsen fra Porvoo. Den modstand er jeg stadig enig i, og jeg deler den med en hel del af de anglikanske præster og biskopper, som jeg kender". Og han fortsætter: "Fællesudtalelsen ser jeg nu i bakspejlet som et udtryk for de anglikanske kirkers bestræbelse for at snakke sig ud af deres traditionelle opfattelse af bispeembedet og den apostolske succession, som man af samme grund omdøbte til "historisk succession". Men dette begreb spiller i folkekirken ikke nogen rolle og vil heller aldrig kunne komme til at gøre det. Det er jo forvrøvlet at tale om at genindføre en succession, som er blevet afbrudt". Udviklingen i de øvrige nordiske lande viser, at det ikke alene er en nærliggende mulighed, men noget, der med stor sandsynlighed vil ske. Der er noget, der tyder på, at når anglikanere er sammen med folkekirkens biskopper og medlemmerne af Det mellemkirkelige Råd, taler de til dem, som ræven til de gæs. Når vi andre taler med anglikanere, oplever vi, at det ikke er muligt at gøre dem begribeligt, hvad et evangelisk kirke- og embedssyn går ud på.

Set i et historisk perspektiv er det i øvrigt karakteristisk, at en højkirkelig udvikling ofte hører sammen med en situation, hvor en kirke føler sig trængt af alternative bevægelser, som man søger at overtrumfe ved at vise, at man er mere autentisk og legitim kirke end dem, samtidig med at man har behov for at stive sin selvforståelse af i forhold til sekulariseringen i kultur og samfund. Reformationen i 1500-tallet var sammen med den sekulære renæssancekultur stærkt medvirkende årsag til den pavelige centralisme i den romersk-katolske kirke. Den anglikanske højkirkelighed var en reaktion på truslen dels fra metodisterne og den katolske kirke, dels fra det sekulariserede industrisamfund, og den svenske højkirkelighed voksede frem som en reaktion på på den ene side de store svenske vækkelses-frikirker og på den anden side den moderne sekularisering af kultur og samfund.

Selvom folkekirken stadig har faldende medlemstal som en senfølge af de relativt mange udmeldinger i 1970'erne i kølvandet på ungdomsoprøret i slutningen af 60'erne, er den i dag ikke i krise. Den er i gang med et hamskifte, men står på medlemsplan i dag stærkere, end den har gjort siden 60'erne. Det, der sker, er at på den ene side vækkelserne og med dem den organiserede lægmandskirkelighed, og på den anden side de gamle autoriteter repræsenteret af præster og biskopper er under relativ afvikling. I denne situation er Det mellemkirkelige Råd og biskopperne indgået en uhel-

lig alliance, der som sit seneste udtryk har fået tilslutningen til Porvoo-samarbejdet, der ved sin anglikansk-reformerte tradition for kirkeligt engagement i politik og ved sin ligeledes anglikansk inspirerede højkirkelighed tilgodeser både de økumenisk engagerede lægfolk i Det mellemkirkelige Råd, biskopperne. Det indirekte valgte mellemkirkelige råd er uden forbindelse med dagens demokratiske virkelighed, og biskopperne har trods tilsyneladende kompetencetilvækst i de senere år måttet se deres reelle indflydelse og betydning udhulet i løbet af de sidste par årtier, indtil videre kulminerende med indførelsen af de lægmandsdominerede stiftsråd sidste år efterfulgt af det netop fremsatte lovforslag om åremålsansættelse af biskopper.

I Sverige og Norge har man for længst skiftet den protestantiske præstedragt, der skulle signalere teologisk viden og lærdom, ud med dragter, der med deres inspiration fra den førreformatoriske middelalder signalerer kultisk hellighed og forskellighed fra den læge menighed. Så vidt er det ikke kommet i folkekirken endnu, men det er et udtryk for det samme, at biskopperne bærer deres bispekåber ikke kun under udførelsen af de biskoppelige handlinger (kirke-, præste-, og bispevielser) som tidligere, men også ved processioner og almindelige gudstjenester, noget, der har smittet af på mange præsters brug af messekåber. Bispestave bruges ikke – endnu – af folkekirkens biskopper, men skal man tage varsel af det ikke ubetydelige antal bispestave, der i de senere år er dukket op i bispeembedernes nye, middelalderligt inspirerede segl, kan det ikke vare længe, før de bliver taget i brug af folkekirkens biskopper.

Som et kuriosum kan nævnes, at de guldkors, som folkekirkens biskopper har båret siden 1922, er inspireret af, at de svenske biskopper bærer lignende kors. Disse kors blev indført i 1780-erne, for at biskopperne ikke skulle stå tilbage for frimurerordenens stormestre, der netop bar den slags kors i forbindelse med deres logedragt.

Begrundelsen for at have biskopper i en evangelisk-luthersk kirke er, at det er nødvendigt at have nogle, der på et overordnet plan kan holde præster og menigheder fast på kirkens bekendelsesgrundlag. Det gælder også bekendelsens kirke- og embedssyn. Ved at tilslutte sig Porvoo-erklæringen og –samarbejdet har Det mellemkirkelige Råd og med det biskopperne sat sig ud over folkekirkens evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag.

Kirkeministeren svarede Jesper Langballe, da han og andre, deriblandt formanden for Folketingets kirkeudvalg Britta Schall Holberg, opfordrede hende til at sige et par borgerlige ord til medlemmerne af Det mellemkirkelige Råd, med at sige ”Hvorfor skulle jeg dog det? Det er jo uden nogen betydning”. Gid det var så vel.

Peter Balslev-Clausen